

Vlaams
Parlement

ingediend op **1157** (2016-2017) – Nr. 1
5 mei 2017 (2016-2017)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Koen Daniëls en Caroline Gennez

over de werking en de toekomstige uitdagingen
van de pedagogische begeleidingsdiensten

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Paul Cordy, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck;
Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;
Ann Brusseel, Jo De Ro;
Caroline Gennez, Tine Soens;
Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Peter Persyn, Grete Remen, Willy Segers, Ann Soete, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde;
Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;
Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
Katia Segers, Steve Vandenberghe;
Elke Van den Brandt.

INHOUD

1. Toelichting	4
1.1. Inleiding: decretale opdrachten en kwaliteitskader	4
1.2. De werking in beeld	5
1.3. Kwaliteit in dialoog	12
1.4. Verwachtingen.....	12
2. Vragen en opmerkingen van de leden	13
2.1. Tussenkomsst van Koen Daniëls.....	13
2.2. Tussenkomsst van Caroline Gennez	14
2.3. Tussenkomsst van Jo De Ro.....	15
2.4. Tussenkomsst van Elisabeth Meuleman	16
2.5. Tussenkomsst van Kathleen Krekels	16
2.6. Tussenkomsst van Ann Brusseeel.....	17
2.7. Tussenkomsst van Ingeborg De Meulemeester	18
2.8. Tussenkomsst van Kathleen Helsen	18
3. Antwoorden van de pedagogische begeleidingsdiensten	18
Gebruikte afkortingen.....	23
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Onderwijs hield op 30 maart 2017 een gedachtewisseling over de werking en de toekomstige uitdagingen van de pedagogische begeleidingsdiensten met afgevaardigden van de pedagogische begeleidingsdiensten van Katholiek Onderwijs Vlaanderen, GO!, OVSG en POV. De sprekers maakten gebruik van een powerpointpresentatie (bijlage 1) die terug te vinden is op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichting

1.1. Inleiding: decretale opdrachten en kwaliteitskader

Geertrui De Ruytter, directeur Pedagogische Begeleiding OVSG, geeft eerst een korte inleiding die de vier sprekers gezamenlijk opgesteld hebben. Hiermee willen ze de commissieleden een inkijk geven in de werking van de pedagogische begeleidingsdiensten. In dat verband zijn ze ook tevreden dat de commissieleden ingegaan zijn op het aanbod om nader kennis te maken met het werkveld.

Ze brengt de decretale uitgangspunten van de pedagogische begeleidingsdiensten in herinnering. De kwaliteitsdriehoek is de dragende structuur van het Kwaliteitsdecreet (decreet van 8 mei 2009 betreffende de kwaliteit van onderwijs). Er is een samenspel tussen drie actoren: de school, de inspectie en de pedagogische begeleiding. Artikel 15 van het decreet bepaalt dat de pedagogische begeleidingsdiensten verbonden zijn aan de onderwijskoepels en aan het GO!. Vandaag komen het GO!, Katholiek Onderwijs Vlaanderen, OVSG en POV aan het woord. Daarnaast zijn er nog vier kleinere pedagogische begeleidingsdiensten, namelijk de Federatie Steinerscholen, het Vlaams Onderwijs Overlegplatform, de Raad van Inrichtende machten van het Protestants-Christelijk Onderwijs en de Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen. Zij zijn verenigd in het Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers.

De pedagogische begeleidingsdiensten vertrekken van een netgebonden visie op begeleiden. In het aanbod aan de scholen willen ze aansluiten bij het pedagogische of agogische project van elk van de scholencentra of academies.

Het kwaliteitskader is duidelijk gedefinieerd. De zeven decretale opdrachten van de pedagogische begeleidingsdiensten staan opgesomd in de presentatie. Zij vormen de leidraad in het begeleidingsplan. De diensten bereiken verschillende doelgroepen en werken rond verschillende thema's. Die informatie is terug te vinden in alle verslagen.

De diverse pedagogische begeleidingsdiensten dienden de taken van het Samenwerkingsverband Netgebonden Pedagogische Begeleidingsdiensten over te nemen na de opheffing ervan. Het gaat om de extra ondersteuning in het volwassenonderwijs, het M-decreet en de engagementsverklaringen waarbij de begeleidingsdiensten betrokken partij zijn. Daarbij gaat het om maatschappelijke thema's zoals gender en genocide, overeenkomsten met VIGeZ en Sensoa en de recente verklaringen rond gesuikerde dranken, gezonde voeding en de Stichting Vlaamse Schoolsport.

Machteld Verhelst, pedagogisch directeur Katholiek Onderwijs Vlaanderen, stipt aan dat de pedagogische begeleidingsdiensten prioriteiten kunnen leggen vanuit het eigen pedagogische project. Die prioriteiten worden vastgelegd in het driejaarlijkse begeleidingsplan dat verder ingaat op de uitwerking van de decretale opdrachten. Momenteel loopt de periode 2015-2018.

De pedagogische begeleidingsdiensten zetten sterk in op kwaliteitsontwikkeling bij de scholen en op de eigen kwaliteitsontwikkeling. Elk jaar maken ze een

jaarverslag op, als een vorm van verantwoording tegenover de overheid. Dat jaarverslag was trouwens de aanleiding voor de hoorzitting. De jaarverslagen worden ook benut als een instrument voor zelfreflectie en om aan kwaliteitsontwikkeling te doen.

Naast die interne kwaliteitscontrole is er ook een vorm van extern kwaliteitstoezicht, namelijk de geregelde doorlichting. De eerste doorlichting was het werk van een externe evaluatiecommissie onder het voorzitterschap van Georges Monard. De resultaten ervan werden bekendgemaakt in 2014. De vaststellingen van deze commissie hebben geleid tot een aantal aanbevelingen voor alle pedagogische begeleidingsdiensten samen en voor een volgende doorlichting. De belangrijkste aanbeveling van deze commissie was dat de begeleidingsdiensten vooral moesten focussen op de inzet van de begeleiders op de werkvloer. Daarbij diende men prioriteit te geven aan de klaspraktijk, meer aandacht te besteden aan beginnende leerkrachten en directeurs, in te zetten op de samenwerking van de pedagogische begeleidingsdiensten onderling en op de samenwerking met de andere actoren in het onderwijsveld. Er werd ook aangedrongen op een meer coherente nascholing. Er werden ook werkpunten geformuleerd voor de interne werking, onder meer dat men de effecten van de eigen werking op een systematische en gestructureerde manier in kaart moest brengen.

Voor deze opdrachten worden de begeleidingsdiensten vanuit de overheid gesubsidieerd. De open enveloppe evolueert naargelang het aantal personeelsleden. Gemiddeld is er een halve pedagogische adviseur per 350 personeelsleden. Dit schooljaar gaat het voor de vier grote begeleidingsdiensten om 194 pedagogische adviseurs. De gesloten enveloppe gaat over 150,5 detacheringen die proportioneel verdeeld worden. Met de aanvullende middelen van het samenwerkingsverband werden er competentiebegeleiders, taalbegeleiders en begeleiders volwassenenonderwijs aangesteld. Er waren ook nog enkele detacheringen voor de projecten van de minister. Op dit moment gaat het over taalbeleid en kansenbeleid.

De volgende sprekers zullen concretiseren hoe de verschillende begeleidingsdiensten daarmee aan de slag gaan.

1.2. De werking in beeld

1.2.1. *Provinciaal Onderwijs Vlaanderen*

Marieke Van Nieuwenhuyze, coördinator POV, merkt op dat hun begeleidingsverslag op vraag van de overheid een aantal beleidsaanbevelingen bevat. De aanbeveling van de commissie-Monard om de decretale opdrachten om te zetten in doelstellingen heeft de begeleidingsdienst een voorzet gegeven in het begeleidingsplan. Het jaarverslag bevat dus een terugblik naar het vorige werkjaar voor elke doelstelling en een vooruitblik naar het volgende werkjaar.

De pedagogische begeleidingsdienst van het provinciaal onderwijs wordt gekenmerkt door nabijheid, zorg en innovatie.

Het provinciaal onderwijs is een kleiner net. Het gaat over slechts vijf schoolbesturen, met 52 scholen en centra. Van die kleinschaligheid heeft het provinciaal onderwijs een troef gemaakt. Die troef is de nabijheid. Na elk begeleidingstraject gaat zijzelf als coördinator naar de school of het centrum in kwestie en voert ze een gesprek over het traject, over de ondersteuningsnaden en de prioritering. Afhankelijk van het gekozen thema gaat er een begeleider langs voor een verduidelijkend gesprek waar de beoogde resultaten, de participatie en de timing in kaart gebracht worden. Dit resulteert in een begeleidingsovereenkomst. De begeleidingsdienst werkt met een diversiteit aan

ondersteuningsconcepten. Het kan gaan om ondersteuning op maat, afhankelijk van de leervraag, maar ook om netwerken over de scholen en centra heen of om een aanbod van proefprojecten waar innovatie centraal staat. Door die nabijheid bereiken de provinciale begeleidingsdiensten 96 percent van de scholen en de centra via een intensieve begeleiding. Dat betekent niet dat alle leraren persoonlijk bereikt worden. In elke school en in elk centrum wordt er gewerkt met een kernteam waarvan de samenstelling afhangt van het gekozen thema. Er wordt ook gewerkt in vakgroepen.

Binnen het provinciaal onderwijs gaat het vaak over tso en bso. In het volwassenenonderwijs gaat het vaak over NT2, algemene vorming en beroepsopleidingen. Dat zijn scholen en centra die sterk inzetten op een zorgbeleid. Dat wordt doorgetrokken naar de begeleidingsdiensten. De zorg betreft verschillende doelgroepen: leraren, met een bijzondere aandacht voor startende leraren, de leerlingen en directies.

Voor de startende leraren is er onderzoek gebeurd naar de noden, en dat binnen het provinciaal onderwijs, op Vlaams niveau, samen met de hogeschool Odisee, en op Europees niveau. Op basis daarvan werden er starters- en coachcafés opgezet, samen met de lerarenopleidingen van Gent en Antwerpen. Het gaat eigenlijk om vier supervisiesessies. Telkens is er iemand aanwezig van de lerarenopleiding en iemand van de begeleidingsdienst. Die twee zijn erg complementair. Binnen de zorg voor leraren werd er de laatste jaren een mooi traject gelopen rond PAV, het onderdeel algemene vorming binnen het bso. Dat effect kwam tot uiting in de doorlichtingsverslagen. Er waren netwerken over de scholen heen. Er werden ook in de scholen vakgroepen op maat begeleid rond het ontwikkelen van leerlijnen en lesmateriaal. Dat wil POV nu ook op een structurele manier aanpakken voor de praktijkvakken.

De zorg voor alle leerlingen wordt geoptimaliseerd door het in kaart brengen van het zorgcontinuüm, samen met de school. Het is de bedoeling om de basiszorg nog breder te maken. De leerkrachten hebben heel wat nood aan ondersteuning op het vlak van differentiatie en activerende didactische werkvormen. Ten slotte zijn er de casussen. Daar kan de begeleidingsdienst het verbindend samenwerken in de praktijk brengen rond leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Diverse actoren zijn daarbij betrokken: gon, ion, Unia, CLB, leerlingen en ouders, en wordt er een individueel aangepast curriculum opgesteld en nadien ook gemonitord.

Inzake de zorg voor de directie wordt er momenteel gewerkt aan een concept, samen met de wetenschappers en met de directies zelf. De coaching zou focussen op veerkracht.

Het derde kenmerk van de pedagogische begeleidingsdienst van het provinciaal onderwijs is de innovatie. Dat ligt in de lijn van een ambitie van het provinciaal onderwijs om een pionier te zijn. Zo geeft deze pedagogische begeleidingsdienst vormingen voor CLIL-leraren. Daarmee werden er vorig schooljaar 74 CLIL-leraren bereikt. Het is de bedoeling om CLIL ook in tso en bso te laten groeien. Uit het onderzoek van de onderwijsinspectie is namelijk gebleken dat er daar nog wat marge is. Een tweede voorbeeld betreft het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit dat de pedagogische begeleidingsdienst vorig schooljaar uitgewerkt heeft, samen met de onderwijsinspecties, de onderwijsverstrekkers en het departement, op basis van input van het werkveld. De scholen en de centra moeten nu ondergedompeld worden in de inhoud van dat kader. Voor het volwassenenonderwijs is dat gerealiseerd en voor het secundair en het deeltijds onderwijs is dat voor twee derden gerealiseerd. De pedagogische begeleidingsdiensten willen in de scholen aan de slag gaan met een gedragen team, en niet alleen met de directie, om de interne kwaliteitszorg te versterken. Het is de

bedoeling om dit naast het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit te leggen om een eenduidige communicatie over de keuzes mogelijk te maken, altijd binnen de context van de school.

Praktijkonderzoek kan een krachtige professionaliseringsvorm zijn, zoals in Nederland gebleken is. In Vlaanderen heeft dat echter nog niet echt ingang gevonden. De pedagogische begeleidingsdienst heeft echter toch een opstart kunnen doen met een aantal leraren NT2.

1.2.2. GO!

Saskia Lieveyns, adviseur-coördinator pedagogische begeleidingsdienst GO!, merkt op dat de pedagogische begeleidingsdiensten van het GO! niet alleen aan bod komen in het eigen jaarverslag, maar ook in het jaarverslag van het GO! zelf.

De begeleiders van de pedagogische begeleidingsdienst zijn net als de leerkrachten doordrongen van het pedagogisch project van het GO!. Belangrijke doelen zijn de brede persoonlijkheidsontwikkeling, gelijke kansen en actief burgerschap. De effectiviteit van de begeleidingsdiensten mag ook afgetoetst worden aan het realiseren van deze doelen op het niveau van de leerkracht en van de leerling.

De begeleidingsdienst van het GO! is een centrale dienst die mee aangestuurd wordt door de Raad van het GO!. De pedagogische begeleidingsdiensten halen hun opdrachten dus niet alleen uit het Kwaliteitsdecreet, maar ook uit het bijzonder decreet van juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs. De begeleidingsdiensten hebben zich zeer schoolnabij georganiseerd. Elke scholengroep heeft een regiobegeleider voor het basisonderwijs en voor het secundair onderwijs. Samen met de collega's van de bredere regio vormt die een multidisciplinair team. Alle begeleiders beschikken over een brede sokkel aan begeleidingsvaardigheden. Daarnaast hebben zij elk ook hun expertise die ze waar nodig multidisciplinair inzetten. Door de schoolnabije organisatie is er binnen het begeleidingsplan een dynamisch evenwicht mogelijk tussen aanbod en vraagsturing. Er zijn ook enkele centrale ondersteuningsteams die als kenniscentrum fungeren. Na de inkanteling van het samenwerkingsverband hebben enkele clusteroverstijgende specialisten de dienst verrijkt. Zij zijn actief over heel Vlaanderen. Het gedeelde pedagogische project maakt een coherente werking mogelijk.

De schoolnabijheid van de begeleidingsdiensten heeft de samenwerking rond het nieuwe Referentiekader voor Onderwijskwaliteit mogelijk gemaakt. De begeleidingsdiensten hebben de leerkrachten en de directies namelijk heel goed kunnen motiveren voor het participatieve traject. De gedragenheid van het referentiekader blijkt ook bij de implementatie. Men heeft de noden goed kunnen capteren en op basis daarvan heeft men het instrumentarium om de kwaliteit te ondersteunen kunnen bijsturen. De verdere implementatie wordt een van de speerpunten van het volgende begeleidingsplan, dat nu via proefprojecten en try-outs uitgewerkt wordt.

Bij de opvolging van de doorlichting kiest de Raad van het GO! voor een zeer intensieve begeleiding. Dat gebeurt niet alleen bij een advies 3, wat zoals verplicht is op basis van het Kwaliteitsdecreet, maar ook bij een advies 2. Zo hebben ze een maximaal bereik kunnen realiseren. Voor de basisscholen waarover er gerapporteerd werd in de Onderwijs Spiegel 2016 hebben de begeleidingsdiensten een bereik van honderd percent met hun begeleidings-trajecten en van 75 percent voor de nascholingen. Voor het secundair onderwijs

is er een bereik van 95 percent voor de navorming en van 98 percent voor de begeleidingstrajecten.

De commissie-Monard vond het positief dat de begeleidingsdienst van het GO! alle doorlichtingsverslagen van de scholen nauwkeurig analyseert en terugkoppelt naar de verschillende beleidsniveaus voor een bijsturing. Samen met specialistenteams denkt de begeleidingsdienst na over de belangrijke punten van de doorlichtingsverslagen. Op basis daarvan wordt het begeleidingsplan geconcretiseerd.

Bij het begin van dit schooljaar 2016-2017 werd het vernieuwd pedagogisch project van het GO! in heel Vlaanderen ondertekend door alle school- en ondersteuningsteams. Dat houdt verband met de eerste decretale opdracht van de pedagogische begeleidingsdiensten. De begeleidingsdiensten werken rond dat pedagogisch project in hun eigen onthaalbeleid, in hun professionaliseringsbeleid en in hun begeleidingsfilosofie. Het is terug te vinden in allerhande materialen en in het professionaliseringsaanbod voor leidinggevend en voor leerkrachten. Ook de begeleidingstrajecten rond visie en schoolontwikkeling beginnen daarmee.

Het begeleidingsplan kende twee inhoudelijke speerpunten, namelijk taal en leerlingenbegeleiding. Het speerpunt taal heeft toegelaten om onmiddellijk in te spelen op de uitdagingen van de recente vluchtelingencrisis. De leerkrachten die op dat vlak de nodige ervaring hadden, werden naar de begeleidingsdienst gehaald om hun expertise te delen en om dat te koppelen aan wetenschappelijke inzichten. Bij de oprichting van de onthaalklassen heeft de begeleidingsdienst zijn makelaarsrol opgenomen. Ook de eigen socio-emotionele bagage van deze leerlingen vormde een uitdaging. Daarover heeft de begeleidingsdienst nascholingstrajecten uitgewerkt, samen met de CLB's, met het Rode Kruis en met Vluchtelingenwerk Vlaanderen. Zo heeft men ook al werk kunnen maken van een van de uitdagingen van de Onderwijsspiegel, namelijk het inzetten van vervolgoaches.

Door de brede inzet op actief burgerschap heeft het GO! ook een antwoord kunnen bieden op de uitdagingen rond radicalisering. Nog vóór het maatschappelijke debat op gang kwam, bleek in de scholen reeds hoe moeilijk de leerkrachten het hadden om deze thematiek bespreekbaar te maken. Daarover heeft men navorming kunnen aanreiken aan leerkrachten geschiedenis en aan leerkrachten natuurwetenschappen en biologie. Er werd een leerlijn actief burgerschap uitgewerkt. Er was ook aandacht voor de evolutieleer.

1.2.3. OVSG

Geertrui De Ruytter zal ingaan op enkele vaststellingen in het jaarverslag van de pedagogische begeleidingsdienst van het stedelijk en gemeentelijk onderwijs.

Voor dit jaarverslag kon OVSG voor het eerst gebruikmaken van gegevens uit het nieuwe registratiesysteem. Daarmee kan men elke begeleidingsinterventie koppelen aan een school, centrum of academie. Zo kan men het bereik van de begeleidingsdienst op een eenvoudige manier opvolgen. OVSG vindt het heel belangrijk om in alle scholen van het net aanwezig te zijn. Ook voor het meten van kwaliteit en effectiviteit is men stappen aan het zetten, op basis van wetenschappelijke expertise. De begeleidingsdienst heeft vorig schooljaar 84 percent van zijn scholen bereikt. Het moet sowieso de ambitie zijn om die voor de volle honderd percent te bereiken. Met het bestaande registratiesysteem kan men ook onderzoeken waarom bepaalde scholen niet bereikt werden.

OVSG heeft ervoor gekozen om te werken met regionale ankerfiguren, die de scholen steeds opnieuw bezoeken. Deze persoon neemt actief contact op met een nieuwe directie, een nieuw bestuur of een nieuwe schepen van Onderwijs, om de werking van de begeleidingsdienst voor te stellen. Deze ankerfiguren capteren de vragen voor de pedagogische ondersteuning en ze nemen een regierol op voor de begeleiding. Ze leggen ook linken met andere diensten van OVSG, bijvoorbeeld de dienst Schoolgebouwen of de Juridische Dienst. Pedagogische vragen kunnen namelijk ook een juridische dimensie hebben en omgekeerd. De nabijheid is de basis voor het leveren van maatwerk. De drempel moet zo laag mogelijk zijn.

De pedagogische begeleidingsdienst van OVSG bereikt niet alleen de directeurs. Het werk van de begeleidingsdienst moet ook een effect hebben op de klasvloer, bij de individuele leerkracht. Met een ratio van een begeleider voor 350 vte aan onderwijspersoneel kent dat natuurlijk beperkingen. Daarom is het belangrijk dat de begeleider vanuit zijn individuele contact de nodige verbindingen kan leggen op het bredere schoolniveau. Wat de ene leerkracht leert, moet zoveel mogelijk gedeeld worden binnen het schoolteam.

De begeleiding met effect tot op de klasvloer brengt ze in verband met het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit dat de begeleidingsdiensten samen met de inspectie hebben ontwikkeld. Dat referentiekader wordt voorgesteld als een cirkel, waar de leerling of de cursist centraal staat. Zo kan het klasniveau gemakkelijk verbonden worden met de omliggende, meer beleidsgerichte cirkels. Ze illustreert dat aan de hand van de vakdidactische leergemeenschappen in het secundair onderwijs. Het OVSG heeft daarbij samengewerkt met het provinciaal onderwijs, met de steun van de Universiteit Antwerpen. Binnen een bepaald vakgebied vormen leerkrachten van verschillende scholen een duurzaam netwerk. De begeleidingsdienst faciliteert de netwerken. Samen met de begeleiders bepalen de leerkrachten de doelen, koppelen daar acties aan en werken concrete materialen uit. De begeleiders zijn dan eigenlijk de procescoaches van de leergemeenschap. Zo kan men de leraren vakdidactisch versterken, zodat ze op de klasvloer het verschil kunnen maken. Op termijn zouden de pedagogische begeleiders zichzelf overbodig kunnen maken. Binnen de schoolteams gaan ze op zoek naar mensen die zelf de rol van procescoach kunnen opnemen. In nog een volgende stap zou men ook de directies kunnen coachen om hun eigen professionaliseringsbeleid via de vakdidactische leergemeenschappen vorm te geven.

Een fijnmazige ketenzorg voor verschillende doelgroepen kan ervoor zorgen dat de begeleiding toch een maximaal effect heeft op de klasvloer. De horizontale as van het schema toont de verschillende types van interventies die de ondersteuningsnoden van de scholen kunnen capteren. Het gaat van begeleiding op maat naar het organiseren van netwerken binnen de school en over de scholen heen, tot het ontwikkelen van nascholing, het uitwerken van materialen en instrumenten en het verstrekken van informatie. Het kan ook gaan over het ontwikkelen van visieteksten. Voor elk van die thema's wordt er gewerkt aan eigen visieontwikkeling en aan eigen professionalisering en wordt er gezocht naar ondersteuning vanuit wetenschappelijk onderzoek. Dat is trouwens een van de aanbevelingen van de commissie-Monard.

Dit schema laat toe om voor tal van begeleidingsthema's de activiteiten van de pedagogische begeleidingsdienst in kaart te brengen. Zo wordt een schema getoond dat de competentieontwikkeling bij de implementatie van het M-decreet overzichtelijk in kaart brengt.

De ontwikkeling van een vernieuwd curriculum voor de directieopleidingen is traditioneel een sterk aandachtspunt van OVSG. De directies hebben namelijk de hefboomen in handen om een effect te realiseren tot op de klasvloer. De

begeleidingsdienst heeft daarvoor een literatuurstudie gedaan en een bevraging bij de directies. De respons daarop was meer dan vijftig percent. De nieuwe opleiding is helemaal afgestemd op het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit. Dat nieuwe curriculum wordt vanaf het volgende schooljaar uitgerold.

Ten slotte merkt ze op dat twintig percent van alle contacten van de pedagogische begeleidingsdienst met de scholen verband houden met een begeleiding na doorlichting. Het gaat om de verplichte begeleiding na advies 3, maar ook om begeleiding met contracten na advies 2. De getoonde dia bevat een eerder uitdagende uitspraak: remediëring als preventie. Deze begeleiding vergt een heel formeel engagement van alle actoren. Dat verloopt volgens een strak plan. Er moeten tussentijdse resultaten behaald worden en er is een tussentijdse verslaggeving naar het bestuur. Een ploeg van begeleiders gaat daarbij in dialoog met het hele team om te onderzoeken of de school klaar is voor de opvolgingsdoorlichting. Het is uiteraard beter om preventief te werken dan om de gemaakte fouten te herstellen. Maar dat is de betekenis van 'remediëring als preventie'. Het werk in de scholen met een advies 3 is een hefboom voor een duurzaam effect. Als er zoveel tekorten zijn, moet men namelijk gaan werken op het niveau van het beleidsvoerend vermogen van de directie en van het schoolteam en dat legt preventief een basis.

1.2.4. *Katholiek Onderwijs Vlaanderen*

Machteld Verhelst zegt dat het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool wordt voorgesteld door middel van een cirkel. De vorming van de leerling of de cursist staat centraal. Dat moet niet alleen leiden tot een kwalificatie en socialisatie, maar ook tot een brede persoonsvorming. De scholen willen een toekomstperspectief geven aan de leerlingen, ze willen meebouwen aan een open, zinvolle, verdraagzame en duurzame samenleving. De pedagogische begeleidingsdienst vertrekt vanuit het pedagogische project van de scholen. Het professionaliseren van het onderwijsveld wordt gezien als een professionaliseringstrap, leren tot de vijfde macht genoemd. In het leren zijn er namelijk verschillende rollen en partners. De vorming van de leerling gebeurt in eerste instantie door de lerarenteams. Daarom is het belangrijk om in te zetten op de professionele ontwikkeling van de leerkrachten. De leerkrachten zijn ingebed in de schoolomgeving. Ook de scholen moeten dus ondersteund worden. De pedagogische begeleiders en de nascholers moeten ook werken aan hun professionele ontwikkeling. Deze begeleiders werken zowel aanbod- als vraaggestuurd. De begeleidingsdiensten proberen doelgericht in te zetten op intensieve trajecten, met een duurzaam effect. Dat doen ze met een waaier aan interventies, gecoördineerd en ingebed in een coherent continuüm van professionalisering. Dat was ook een aanbeveling van de commissie-Monard.

Het professionaliseringsaanbod is heel breed. De pedagogische begeleidingsdienst biedt aan leerkrachten, scholen en organisaties een eigen, intern aanbod. Voor het aanbod van overheid, hogescholen en universiteiten kan de begeleidingsdienst een makelaarsfunctie opnemen. De dienst kan ook de resultaten van wetenschappelijk onderzoek communiceren naar de scholen. De rechterkant van het schema toont allerlei initiatieven die de scholen kunnen nemen, intern of binnen de schoolgemeenschappen en de lerende netwerken.

De spreker zal de ganse professionaliseringsladder illustreren met drie casussen: het taalbeleid, de radicalisering en het nieuwe leerplan basisonderwijs.

Het taalbeleid blijft een belangrijke uitdaging vanuit het perspectief van de gelijke onderwijskansen. Er is een contingent taalbegeleiders, die men kan inzetten voor specifieke vragen en voor intensieve trajecten. Het taalbeleid is echter ook een opdracht van elke pedagogische begeleider. Katholiek Onderwijs

Vlaanderen heeft gekozen voor intensieve trajecten – acht interventies per jaar – in de scholen met 35 percent of meer indicatorleerlingen. Dat zijn niet alleen anderstalige leerlingen, maar ook autochtone kansarme leerlingen, voor wie er een groot verschil is tussen de schooltaal en de thuistaal. 875 scholen komen hiervoor in aanmerking, zowel in het basis- als in het secundair onderwijs. De begeleidingsdienst heeft al die scholen actief benaderd. In januari 2017 liepen er in 500 scholen ondersteuningsinterventies rond het thema taalbeleid. Het gaat over taalvaardigheidsonderwijs in het algemeen, over het evalueren van taal en over de struikelblokken die leerlingen ervaren met taalgericht vakonderwijs en instructietaal. De overgangen tussen de verschillende onderwijsniveaus zijn blijkbaar een uitdaging voor de leerlingen. De begeleidingsdienst ondersteunt de scholen bij de decretaal voorziene maatregelen zoals taalscreenings, taaltraject en taalbad. Ze zetten in op een positieve omgang met de thuistaal in de scholen. Dit alles wordt ingebed in het taalbeleid van de scholen. Het hele schoolteam is daarbij betrokken.

Een tweede casus is de werking rond radicalisering. Dat houdt verband met de aandacht van de katholieke scholen voor gelijke kansen en diversiteit. De aanslagen hebben op dat vlak zeker een impact gehad. Men is geëvolueerd van 'foreign terrorists' naar 'homegrown terrorists'. Er werd een visie ontwikkeld en die werd vervolgens omgezet in pedagogisch-didactische inzichten, binnen het concept van de katholieke dialoogschool. Ze verwijst hierbij naar het schema van de preventiepiramide. De pedagogische begeleiders nemen diverse acties op. Ze verzorgen mee de crisiscommunicatie in noodsituaties. Ze helpen bijvoorbeeld bij het voeren van moeilijke gesprekken met bepaalde leerlingen. Ze werken ook rond algemene preventie. Zo is er een nascholingsproject uitgewerkt rond het verbindend schoolklimaat. Er blijven zeker nog uitdagingen. De scholen moeten overtuigd worden van de noodzaak van een integraal preventief beleid. De identiteitsontwikkeling van de leerlingen is daarbij een belangrijk element.

Een derde casus is de grondige vernieuwing van de leerplannen in het katholieke basisonderwijs. Die vernieuwing kwam tot stand op vraag van het werkveld, naar aanleiding van een onderzoek van de pedagogische begeleidingsdienst naar de leerplannen. Er waren ook vragen van directeurs, tijdens colloquia en opleidingen. De brede consultatie van alle onderwijsactoren moest de gedragenheid van de hervorming ten goede komen. Ook de veranderende visie op onderwijs heeft een impact gehad. De ontwikkelingsgerichte aanpak was in de bestaande leerplannen onvoldoende terug te vinden. Daarom hebben de begeleiders ook de meningen van wetenschappers hierin meegenomen.

Zill, Zin in Leven en Zin in Leren, is een gemeenschappelijk leerplan voor het gewoon en het buitengewoon basisonderwijs. Daarmee was het katholiek onderwijs een voorloper bij de realisatie van het M-decreet en van het inclusief onderwijs. Ook de scholen buitengewoon onderwijs worden rond dit thema geprofessionaliseerd. De leerkrachten zijn zelf de realisatoren van een leerplan. De leerplannen moeten dus nog voldoende ruimte laten voor de inbreng van de leerkrachten. Daarom zijn ze ook minder gedetailleerd. Dit project heeft rekening gehouden met maatschappelijke evoluties zoals het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit en het M-decreet. Het legt ook sterk de nadruk op de persoonsgebonden ontwikkelvelden.

De implementatie zal gebeuren in verschillende fasen en op verschillende niveaus. De begeleidingsdienst wil dat maximaal ondersteunen. Bij de eerste fase, de conceptualisering, werd er vooral gestreefd naar gedragenheid bij de verschillende actoren. Op dit moment lopen er proeftuinen. Ook de scholen die niet bij de proeftuinen betrokken konden worden, experimenteren momenteel met Zill. Volgend jaar gaat er een nascholingstraject van start waarbij begeleiding en nascholing op elkaar afgestemd zullen zijn. Het is ook de

bedoeling om lerende netwerken in te bouwen. De pedagogische begeleiding heeft allerhande materiaal ontwikkeld dat werd opgenomen in een webapplicatie. Ook de evaluatie, op basis van de bestaande netgebonden proeven, zal daarbij aan bod komen. De scholen worden ondersteund met instrumenten rond kwaliteitsontwikkeling om na te gaan of de Zill-doelstellingen gerealiseerd worden.

1.3. Kwaliteit in dialoog

Marieke Van Nieuwenhuyze wenst nog dieper in te gaan over de samenwerking tussen de verschillende pedagogische begeleidingsdiensten onderling en over hun samenwerking met actoren zoals VDAB en Syntra. Ze zal een aantal concrete voorbeelden geven.

Na de opheffing van het samenwerkingsverband zijn thema's zoals taalbeleid en inclusiever onderwijs ingekanteld in de begeleidingsdiensten. De begeleidingsdiensten werken nog altijd samen rond deze thema's, bijvoorbeeld door het organiseren van intervisiedagen. Binnen het volwassenenonderwijs is er een jarenlange samenwerkingstraditie. Toll-net bijvoorbeeld zorgt voor professionaliseringsinitiatieven in de volwasseneducatie rond afstandsleren en gecombineerd onderwijs, in samenwerking met de begeleidingsdiensten, VDAB, Syntra, Socius en Vocvo. Op de website www.nt2020.be vindt men ook een professionaliseringsaanbod voor leraren NT2, bij NT2020. Het gaat van lerende netwerken voor de hogere richtgraden en een aanbod dat is afgestemd op het GIA-onderzoek van workshops en professionaliseringsinitiatieven, naar netoverschrijdende collegiale visitaties, zowel in grootstedelijke als in landelijke context. Na de visitatie van de commissie-Monard hebben de verschillende begeleidingsdiensten de aanbeveling gekregen om hun impact beter in kaart te brengen. Daar hebben ze gezamenlijk aan gewerkt binnen de werkgroep Effectiviteit. Daar hebben ze aan conceptontwikkeling gedaan om de gelaagdheid onder impact en effect meer grijpbaar te maken. Binnenkort wordt dat op een meer praktisch niveau uitgewerkt. Dan is het de bedoeling om goede praktijkvoorbeelden met elkaar te delen. Concrete voorbeelden van verdere samenwerking zullen aan bod komen in de volgende jaarverslagen. Er is een groot onderling vertrouwen en een sterk besef van de sterktes van de verschillende diensten. De basisvoorwaarden voor een goede samenwerking zijn dus zeker aanwezig.

1.4. Verwachtingen

Saskia Lieveyns benadrukt dat de begeleidingsdiensten geloven in het ontwikkelen van kwaliteit in dialoog. Daarom wil ze nogmaals een aantal verwachtingen van de pedagogische begeleidingsdiensten aanstippen waarop ze graag een reactie zou willen krijgen. De kwaliteitsdriehoek verduidelijkt welke rollen elkaar moeten versterken voor het realiseren van kwaliteit. Kwaliteit vergt echter ook reflectie en kwaliteitszorg. Een van de aangrijpingspunten daarvoor is de visitatiecyclus. Ze is benieuwd naar andere visies op het parcours dat de begeleidingsdiensten hebben afgelegd op basis van de aanbevelingen. Het nieuwe Referentiekader voor Onderwijskwaliteit werd uitgewerkt, dat ook door de inspectie gebruikt zal worden. Ze is nieuwsgierig naar de impact van de vernieuwde inspectie. Het Kwaliteitsdecreet voorziet in een formele samenwerking tussen de begeleidingsdiensten en de inspectie. Dat lukt steeds beter.

De begeleidingsdiensten kunnen ook samenwerken rond een professionaliseringscontinuüm, dat loopt van de vernieuwde lerarenopleiding tot het voorkomen van een praktijkshock voor beginnende leerkrachten. Daarbij kan men de dialoog aangaan rond de implementatie van het M-decreet en de evolutie naar een meer inclusieve schoolomgeving.

Er is ook samenwerking met onderzoeksactiviteiten binnen het hoger onderwijs. De begeleidingsdiensten willen hun eigen werking graag wetenschappelijk onderbouwen, ze willen 'evidence based' of 'evidence informed' werken. Ze willen ook helpen om van het praktijkgericht onderzoek een succes te maken, niet alleen door na te gaan waar de noden liggen, maar ook om de opgebouwde kennis te verspreiden.

De verschillende pedagogische begeleidingsdiensten kennen dus een grote gemeenschappelijkheid. Ze willen allemaal de nabijheid en het bereik bovenaan de agenda plaatsen. Ze zijn echter ook gekleurd door de eigenheid van hun koepel en hun net. Die eigenheid wordt binnen de samenwerking benut als een sterkte. De verschillende diensten leren van elkaar en versterken elkaar. Ze willen blijvend inzetten op duurzaamheid, en tegelijk ruimte creëren voor innovatie en voor een soepel inspelen op de maatschappelijke actualiteit. Het is de bedoeling om een evenwicht te bewaren tussen de verschillende invalshoeken. Het maatschappelijk appel op het onderwijs is bijzonder groot. Daarom moeten de begeleidingsdiensten prioriteiten stellen. Ze hoopt dat er daarover een dialoog mogelijk blijft.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkomsst van Koen Daniëls

Koen Daniëls is tevreden dat hij bij de begeleidingsdiensten een soort van praktijkstage heeft mogen meemaken.

Hij zal een aantal vragen stellen over aanbevelingen van de commissie-Monard die in de presentaties niet aan bod gekomen zijn. De commissie-Monard adviseerde om de POC's te integreren in de corresponderende begeleidingsdiensten. OVSG heeft het begeleidingsplan afgetoetst bij de leerkrachten. In andere contexten was er echter ook sprake van een aftoetsing bij de directeurs. Een van de kernpunten van de commissie-Monard was de perceptie van leerkrachten dat ze slechts een keer per jaar te maken hebben met de pedagogische begeleidingsdiensten. Dan gaat het niet om een individueel contact, maar om een groepsactiviteit. In sommige gevallen kunnen de leerkrachten echter andere vragen opwerpen dan directies.

De vte's voor de ondersteuning van het Vlaamse onderwijs worden rechtstreeks en onrechtstreeks betoelaagd. De rechtstreekse betoelaging heeft betrekking op de 0,5 vte per 350 personeelsleden. Daarnaast worden er echter ook begeleiders betaald op basis van de afdrachten op vrijstellingen. Hij zou graag willen weten hoeveel begeleiders er in elke pedagogische begeleidingsdienst werken. Het rapport-Monard sprak namelijk over 470 vte's.

De commissie-Monard wilde weten in welke scholen de pedagogische begeleidingsdiensten komen en welke taken ze opnemen. De OVSG heeft daarvoor een soort van meetinstrument uitgewerkt. Beschikken de andere koepels ook over een dergelijk instrument?

Voorts vroeg de commissie-Monard een verdere professionalisering van de begeleidingsdiensten en een efficiëntere aanwending van de beschikbare middelen. Daarbij verwijst ze naar het feit dat een kwart van het personeel tewerkgesteld is binnen de centrale diensten en in andere overlegstructuren. Daar vervult het eigenlijk koepeltaken. De commissie-Monard vroeg om in de jaarverslagen cijfermatig aan te tonen hoe de pedagogische begeleidingsdienst daarvoor gecompenseerd wordt door de koepel. In welke mate is deze toestand al bijgestuurd? De commissie benadrukt namelijk dat de begeleiding van de klas-

en de schoolpraktijk prioritair is. Zijn de toekomstige begeleidingsplannen binnen de driejarige cyclus uitgewerkt door de leerkrachten?

Een belangrijk thema is de samenwerking tussen pedagogische begeleiding en inspectie, naar aanleiding van het Kwaliteitsdecreet. In het (opgeheven) decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, werden pedagogische begeleiding en controle opgesplitst. In de praktijk vragen de scholen echter geregeld advies aan de inspectie over de mogelijke aanpak. De inspectie moet daarop echter antwoorden dat dat haar taak niet is. Toch hangen beide elementen met elkaar samen. De doorlichting kan bijvoorbeeld een middel zijn om de school te verbeteren. Hoe zien de pedagogische begeleidingsdiensten de samenwerking met de inspectie?

De commissie-Monard merkt op dat twee niet-decreetale taken in de praktijk zeer veel tijd opslorpen, namelijk de uitwerking van eigen leerplannen en de ontwikkeling van didactische materialen en instrumenten. Het katholiek onderwijs is bijvoorbeeld uitgebreid ingegaan op het nieuwe leerplan voor het basisonderwijs. De commissie suggereert dat er voor dergelijke opdrachten meer samenwerking mogelijk is tussen de netten, zonder verlies van eigenheid. Ze suggereert om dit werk te concentreren in periodes waarin schoolbezoeken onmogelijk zijn, namelijk in de schoolvakanties. Tot nog toe volgen de pedagogische begeleiders namelijk de jaarkalender van een school. Hoe staan de begeleidingsdiensten daar tegenover?

Katholiek Onderwijs Vlaanderen stelde zijn nieuwe leerplan voor het basisonderwijs voor. In dat verband merkt hij op dat de overheid momenteel werkt aan nieuwe eindtermen. Wetenschap en techniek zouden daarbij een apart leergebied vormen. Hij geeft dit mee om te voorkomen dat er binnen enkele jaren opnieuw aan de leerplannen gesleuteld moet worden.

2.2. Tussenkomen van Caroline Gennez

Caroline Gennez benadrukt dat de pedagogische begeleiding een belangrijk aspect is van het onderwijs. Dat is ook belangrijk om een draagvlak te creëren voor de noodzakelijke onderwijsvernieuwing. Die noodzaak blijkt onder meer uit de PISA-resultaten.

In het begin van deze regeerperiode heeft sp.a gewezen op de besparingen bij de pedagogische begeleidingsdiensten. Haar fractie betreurt de formele afschaffing van het netoverschrijdende samenwerkingsverband. In de praktijk gaan de begeleidingsdiensten gelukkig door met deze samenwerking. Welke impact hebben de besparingen op de werkdruk? Ook het M-decreet, de hervorming van de inspectie en het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit zullen op dat vlak een impact hebben. Welke bijstellingen zijn er mogelijk?

Ze vindt het belangrijk dat de overheid duidelijk aangeeft wat ze van het onderwijs verwacht. Op dit ogenblik wordt er gewerkt aan nieuwe eindtermen. Het is belangrijk dat die transparant zijn en hanteerbaar voor leerkrachten. Misschien moet men de nieuwe eindtermen aangrijpen om de planlast terug te dringen. Hebben de begeleidingsdiensten daar bepaalde ideeën over?

De begeleidingsdiensten hechten veel belang aan wetenschappelijk onderzoek. Ze denkt dat die kennis echter niet altijd even gemakkelijk doordringt tot bij de leerkrachten en de directies, als basis voor het beleidsvoerend vermogen van scholen. Hoe willen de pedagogische begeleidingsdiensten daaraan werken?

Hebben de verschillende netten en koepels een uniforme visie op de educatieve master voor het basisonderwijs? Steunen de verschillende netten het voorstel van Katholiek Onderwijs Vlaanderen?

De OVSG zegde dat de begeleidingsdienst 84 percent van de scholen bereikte, maar dat het uiteraard de ambitie moest zijn om alle scholen te bereiken. Waar liggen de drempels dan? Heeft dat te maken met de gemeentebesturen, die ook inrichtende macht zijn, of met de kleinschaligheid van sommige scholen?

2.3. Tussenkost van Jo De Ro

Jo De Ro brengt in herinnering dat hij de pedagogische begeleidingsdiensten om een reactie op de Onderwijsspiegel 2015 heeft gevraagd. Hij veronderstelt dat dit, net als bij een doorlichting van de scholen door de inspectie, leidt tot zelfreflectie. Hij hoopt dat een gesprek als dit in de toekomst ieder jaar mogelijk zal zijn, ook al is dat niet decretaal verplicht.

De Onderwijsspiegel 2016 ging in op de wensen van de jongeren zelf. Daarvoor werden ettelijke tienduizenden jongeren geraadpleegd. Dat heeft geleid tot opmerkelijke reacties. Heeft dat een impact gehad op de werking van de pedagogische begeleidingsdiensten?

Hijzelf is een voorstander van vrijwillige en geformaliseerde samenwerking tussen de begeleidingsdiensten. De verschillende sprekers hebben echter het belang van een netgebonden pedagogische begeleiding benadrukt. De netten willen zelf bepalen welke begeleiding er nodig is, op basis van hun pedagogisch project en van de gevoeligheden van de scholen. De mensen die ondersteund worden door de netoverschrijdende waarborgteams zijn echter tevreden dat er iemand naar hen luistert en die hen versterkt. Voor hen maakt het eigenlijk niet uit welke naam men daaraan geeft. Het Vlaams Parlement heeft, in een amendement bij Onderwijsdecreet XXVI (*Parl.St.* VI.Parl, 2015-16, nr. 744/2), de waarborgregeling voor het M-decreet in het secundair officieel onderwijs netoverschrijdend gemaakt. Dat was trouwens niet de eerste poging om netoverschrijdende samenwerking op te leggen of sterk aan te moedigen. Vanuit de basis hoort hij veel positieve reacties daarop. Binnen het officieel onderwijs ligt dat natuurlijk wat gemakkelijker. Hoe staan de pedagogische begeleidingsdiensten daar tegenover? Er zijn namelijk zorgen over de rechtspositie van de betrokken werknemers.

Hij denkt dat de pedagogische begeleidingsdiensten een van de belangrijke spelers zijn om onderwijsvernieuwing naar de klas te brengen. Organiseren de begeleidingsdiensten dat helemaal zelf? Zo nee, met welke partners werken ze samen?

Hij hecht veel belang aan de ondersteuning van de directies buitengewoon onderwijs, in de scholen die de waarborgteams coördineren. Die mensen sturen niet alleen een team aan binnen een school, maar ze sturen ook mensen uit. Dat is een nieuwe rol, met andere vereisten. Is er daarvoor een traject uitgewerkt? Hoe wordt de vernieuwde directeursopleiding binnen OVSG aangepakt?

Na de schrapping van het SNPB is er sterk ingezet op samenwerking tussen de pedagogische begeleidingsdiensten rond taal en inclusief onderwijs. Daarover wil hij graag meer concrete informatie. Is dat een vrijwillig overleg of een geïntegreerde samenwerking? Hij heeft de minister ook al verschillende keren naar dat protocol gevraagd. Binnen het SNPB waren bepaalde zaken namelijk in protocollen vastgelegd. Een gelijkaardige vraag heeft hij over de middelen die na de afschaffing van de vzw Voorrangbeleid Brussel naar de pedagogische

begeleiding van de verschillende netten zijn gegaan. Worden die middelen nog altijd klasnabij ingezet? Hoe werd dat geïntegreerd in de bestaande ploeg?

Met de pedagogische begeleidingsdiensten de bekendheid en de klantentevredenheid? Zo ja, wat zijn de resultaten van een dergelijke meting? De leerkrachten weten zeker niet altijd wie er in hun regio de pedagogische begeleider is voor hun vak.

Veel leerkrachten ergeren zich aan de soms tegengestelde adviezen die ze krijgen, bijvoorbeeld inzake het taalonderwijs. In de lerarenopleiding heeft men hen een bepaalde pedagogische aanpak meegegeven. De pedagogische begeleiding die in hun school optreedt, na een minder goede doorlichting, geeft echter vaak een ander advies. De taalcoördinator van de school of de scholengroep zegt misschien nog iets anders. Gebeurt er over dergelijke thema's een aftoetsing tussen de verschillende betrokken partners?

2.4. Tussenkost van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman heeft de pedagogische begeleidingsdiensten het voorbije jaar beter leren kennen. Dat heeft niet alleen te maken met de toelichting van vandaag, maar ook en vooral met de stages op het terrein. Ze was aangenaam verrast over het intensieve en degelijke werk van deze mensen. Ze heeft veel engagement gezien op het terrein.

De kritische bedenkingen van het rapport-Monard heeft ze bekrachtigd gezien. Bij haar terreinbezoeken met de inspectie is het haar opgevallen dat de begeleiding in de klas een terechte bezorgdheid is. De inspectie moet het beleid van de school doorlichten en mag de individuele leerkracht niet evalueren. Als ze merkt dat het daar fout loopt, dan is er geen enkele terugkoppeling mogelijk. Het is de taak van de school om beginnende leerkrachten te begeleiden. Hoe kan men snel inspelen op de bestaande noden, bijvoorbeeld bij beginnende leerkrachten of bij problemen in het kader van het M-decreet?

De sprekers hebben de eigenheid van elk van de begeleidingsdiensten sterk benadrukt. Zij denkt echter dat de gelijkenissen groter zijn dan de verschillen. De uitdagingen zijn vaak dezelfde, bijvoorbeeld de ondersteuning van leerkrachten en directies, de grootstedelijke context, taal en radicalisering. Zou de samenwerking dan niet substantieel versterkt moeten worden? Het POV is bijvoorbeeld sterk bezig met CLIL. Kan men dat niet bestempelen als een specialisme van het POV, zodat de andere begeleidingsdiensten geen dubbel werk moeten doen? Het rapport-Monard stelde vast dat samenwerking kan leiden tot grote efficiëntiewinsten. De afschaffing van het SNPB in het begin van deze regeerperiode, gaat in tegen de aanbevelingen van de commissie-Monard en tegen de grote nood aan samenwerking. Leverde de SNPB-werking problemen op? Was ze te veel van bovenaf opgelegd? Waren er, los van de besparingscontext, ook inhoudelijke redenen om die samenwerking te schrappen? Hoe zal dat overgenomen en versterkt worden?

2.5. Tussenkost van Kathleen Krekels

Kathleen Krekels benadrukt dat haar fractie veel belang hecht aan een schoolnabije pedagogische begeleiding die ten dienste staat van de leerkracht en aan samenwerking over de netten heen. De pedagogische begeleidingsdiensten hebben de aanbevelingen van de commissie-Monard ter harte genomen. Ze proberen de leerkrachten en de CLB's te ondersteunen op de werkvloer, ze proberen de klaspraktijk en de schoolontwikkeling centraal te stellen. Ze stellen wel dat de begeleiding en de nascholing beter op elkaar afgestemd moeten worden. Soms ontbreekt er nog een schakel tussen de voorstellen en de praktijk

in de scholen. Sommige scholen zijn heel tevreden over de pedagogische begeleiding, maar andere scholen blijven op hun honger zitten of nodigen de pedagogische begeleiding niet meer uit, na negatieve ervaringen.

De pedagogische begeleiding werkt vooral vraaggestuurd. Scholen die te weinig bekend zijn met de pedagogische begeleiding zijn misschien minder geneigd om vragen te stellen. In het kader van het M-decreet blijven de scholen soms op hun honger zitten. De pedagogische begeleiding tekent een theoretisch model uit dat de scholen dan in de praktijk zouden moeten brengen. Het probleem heeft wellicht ook te maken met de persoon die in de school komt. Ze vindt het belangrijk dat de pedagogische begeleider een ankerfiguur is die verschillende keren naar een school komt.

Het nieuwe Referentiekader voor Onderwijskwaliteit ging ook in op het samenspel tussen de inspectie en de pedagogische begeleiding. Misschien moet die piste nog wat meer benadrukt worden.

2.6. Tussenkomsst van Ann Brusseeel

Ann Brusseeel heeft een aantal concrete vragen die eventueel schriftelijk beantwoord kunnen worden. Ze is benieuwd naar de concrete voorstellen op het vlak van talenbeleid (zie bijlage 3). Welke leerkrachten doen daar een beroep op? Op welke academische ondersteuning kan men daarbij rekenen, zeker voor de didactiek van NT2? Tot welke conclusies hebben de analyses op het terrein geleid? Wat waren de aanbevelingen? Hoe gebeurt de opvolging? Wordt dat overgelaten aan de inspectie? Hoe staat men tegenover het zogeheten taalbad (zie bijlage 4)? Welke academische ondersteuning heeft men daarvoor?

Voor welke thema's volgen de leerkrachten het vaakst een nascholing? Zijn er leerkrachten die meer nascholingen wensen? Is het aanbod voldoende? Zijn er bepaalde hiaten? Op welke nascholing moet er sterk ingezet worden, behalve het M-decreet en het taalbeleid? Spelen de directeurs op dat vlak een stimulerende rol?

Beschikken de verschillende begeleidingsdiensten over voldoende vakspecialisten voor het secundair onderwijs? Hoe staat de pedagogische begeleiding tegenover het lesgeven met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs in plaats van het vereiste bekwaamheidsbewijs, vooral bij de STEM-vakken? Welke maatregelen neemt ze? Dringt ze aan op nascholing op het vlak van didactiek? Voelen de pedagogische begeleiders zich voldoende gesterkt om die problematiek ten gronde aan te pakken? Zijn er daarover suggesties voor de scholen en voor het beleid?

Heeft de pedagogische begeleidingsdienst voldoende aandacht voor muzische vorming? Dat is een pijnpunt volgens de Onderwijs Spiegel. De scholen van het secundair onderwijs hebben soms helemaal geen visie op muzische vorming en cultuureducatie. Heeft de pedagogische begeleiding daar tijd en ruimte voor? Zo ja, hoe pakt ze dat aan?

Ze is benieuwd naar de suggesties van de pedagogische begeleiding rond de hervorming van de lerarenopleiding.

Hoe worden de pedagogische begeleiders vandaag geselecteerd? Moet men een bepaald aantal jaar voor de klas gestaan hebben? Moet men zich gespecialiseerd hebben in bepaalde aspecten van het onderwijsgebeuren, zo ja welke?

2.7. Tussenkost van Ingeborg De Meulemeester

Ingeborg De Meulemeester weet dat de pedagogische begeleidingsdiensten tegen 2015 ook de opdracht hadden gekregen om een ondersteuningsaanbod uit te werken rond spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten. Hebben ze dat gedaan? Zitten de problemen op het schoolniveau, zo ja, waar? Rond dit thema zou er een overleg zijn tussen de Vlaamse overheid en de pedagogische begeleidingsdiensten. Is dat zo? Zo ja, gaat het om een structureel overleg? Zijn er afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheid van de pedagogische begeleidingsdiensten rond deze thema's?

2.8. Tussenkost van Kathleen Helsen

Kathleen Helsen, voorzitter, heeft begrepen dat de pedagogische begeleidingsdiensten met hun activiteiten zoveel mogelijk scholen en zoveel mogelijk leerkrachten willen bereiken. De pedagogische begeleidingsdiensten van het katholiek onderwijs zetten in op intensieve trajecten voor taal. Hoeveel scholen en hoeveel leerkrachten bereiken ze daarmee? Hoe wordt de effectiviteit van deze trajecten gemeten? Gezien de beperktheid van de equipe is het belangrijk dat de begeleidingsdiensten zich slim organiseren. Er zijn immers veel belangrijke uitdagingen, onder meer het differentiëren, het klasmanagement, de schoolorganisatie en de samenwerking met ouders.

De OESO-rapporten tonen aan dat de leerkrachten te weinig levenslang leren. Op dat vlak scoort Vlaanderen heel laag, in vergelijking met andere landen. Hoe kan de overheid het levenslang leren en de aandacht voor innovatie ingang doen vinden binnen de schoolcultuur?

De pedagogische begeleidingsdiensten werken samen met andere actoren. De hogescholen en de universiteiten zijn partners als het gaat over psychologie en pedagogie en over de lerarenopleiding. Hoe kan de samenwerking met de universiteiten rond onderzoek verbeterd worden? Er is ook samenwerking met de CLB's en met de nascholingsinitiatieven van de overheid. Zijn die verschillende partners voldoende op elkaar afgestemd? Kan de lerarenopleiding een sterkere rol spelen voor de startende leerkracht? Dan zouden de pedagogische begeleidingsdiensten pas in een latere fase een rol opnemen.

Leerkrachten en scholen moeten lerende organisaties zijn. Zijn de pedagogische begeleidingsdiensten ook lerende organisaties? Maken ze zelf ook deel uit van lerende netwerken?

3. Antwoorden van de pedagogische begeleidingsdiensten

Machteld Verhelst antwoordt dat alle pedagogische begeleidingsdiensten een registratiesysteem hebben waarmee ze in kaart brengen welke scholen ze bereiken en rond welke decretale doelen ze daar werken. Dat is een belangrijk instrument voor de eigen kwaliteitsontwikkeling.

De pedagogische begeleidingsdiensten proberen op verschillende manieren de stem van de leerkrachten te laten weerklinken. De begeleiders in de scholen gaan in dialoog met de leerkrachten. Het begeleidingsplan omvatte ook een grootschalige behoeftebevraging bij de leerkrachten om te valideren of men de juiste keuzes gemaakt had. In de scholen is de directeur namelijk de eerste gesprekspartner. Dat rapport wordt binnenkort openbaar gemaakt.

Op de opmerking van het rapport-Monard dat een kwart van de begeleiders centraal ingezet wordt, antwoordt ze dat de begeleidingsdiensten wel degelijk dergelijke mensen nodig hebben voor de expertiseontwikkeling en voor de opvolging van wetenschappelijk onderzoek. Nu probeert men deze mensen wel een gemengd profiel te geven. Ze blijven beleidswerk doen, maar daarnaast worden ze ook meer ingeschakeld op de werkvloer. Er zijn dus geen ontslagen gevallen, maar als er mandaten vrijkomen, probeert men de vrijgekomen middelen dichter bij de werkvloer in te zetten.

De cijfers over het aantal leerkrachten dat de begeleidingsdiensten bereiken met de nascholingen zal ze nasturen (zie bijlage 2). Over de compensatie voor het koepelwerk zal er gerapporteerd worden in het informatiedossier dat tegen 1 september 2017 moet worden ingediend voor de nieuwe evaluatiecommissie. De aanbeveling van de commissie-Monard om het werk rond de leerplannen strikt te scheiden van de pedagogische begeleiding heeft Katholiek Onderwijs Vlaanderen niet blindelings gevolgd. Dat is een beleidskeuze. De input van de pedagogische begeleiding bij het uitwerken van leerplannen blijft namelijk cruciaal, gezien de ervaring van de begeleiders met de klaspraktijk.

Marieke Van Nieuwenhuyze zegt dat de pedagogische begeleidingsdiensten er bewust voor gekozen hebben om lerende organisaties te zijn. Ze moeten namelijk het goede voorbeeld geven. De begeleidingsdienst van Provinciaal Onderwijs Vlaanderen begeleidt, in samenwerking met Flanders Synergy, trajecten rond innovatieve arbeidsorganisatie in scholen. De begeleidingsdienst heeft er bewust voor gekozen om – als organisatie – samen met Flanders Synergy zelf een verandertraject rond organisaties slim organiseren te doorlopen, om zo aan den lijve te ondervinden wat het betekent te participeren aan dergelijk ingrijpend verandertraject. Daarover zal ze nog meer informatie doorsturen. De begeleidingsdiensten gaan ook inspiratie opdoen bij gelijkaardige diensten, in Vlaanderen en in het buitenland, ook meer commerciële diensten. Er zijn ook professionaliseringstrajecten, in samenwerking met Unia. Waar mogelijk probeert men in te zetten op duobegeleiding zodat de begeleiders kunnen leren van elkaar en complementair hun sterktes kunnen inzetten.

Vroeger was er een compensatie voor de koepeltaken, nu is er een strikte scheiding tussen koepel en begeleiding. De koepel werkt zijn standpunten uit vanuit de praktijk van de scholen en de centra en samen met de scholen, centra en schoolbesturen.

Wat de samenwerking tussen inspectie en begeleidingsdiensten betreft, werden zowel de plenaire stuurgroepvergaderingen als de bilaterale gesprekken met de inspectie over het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit als een meerwaarde ervaren. Nu het OK-kader gefinaliseerd is, blijft er systematisch overleg tussen inspectie en begeleidingsdiensten over de implementatie van dit kader. De verschillende begeleidingsdiensten hebben dingen van elkaar overgenomen, zoals bijvoorbeeld het systematisch aanwezig zijn bij de verifiëringsgesprekken na doorlichting. Het is de bedoeling om de overgang tussen advies en begeleiding zo spontaan mogelijk te maken.

De commissie-Monard adviseerde om meer in te zetten op onderzoek en internationalisering. Daarop wilde haar begeleidingsdienst ingaan als dat mogelijk was vanuit een actieve deelname en gelinkt aan de prioriteiten, dus niet door meer te participeren aan stuurgroepen. Het was namelijk de bedoeling om in de valorisatiefase de scholen en de centra te betrekken en zo een rechtstreeks effect te zien, namelijk de vertaalslag van onderzoek naar de onderwijspraktijk. Doordat er bij de onderzoeksaanvragen meer dan vroeger wordt gefocust op de valorisatiefase, wordt er aan ons vaker gevraagd om actief in te zetten op het

valorisatieproces, samen met de scholen en de centra. Bij het werkbezoek aan Nederland hebben ze op dat vlak goede voorbeelden gezien.

De samenwerking rond CLIL, binnen het officieel onderwijs, verloopt heel goed omdat de verschillende begeleidingsdiensten op dat vlak heel complementair zijn. De een geeft driedaagse vormingen, de ander zet eerder in op netwerken en implementatie. Dat zal uitgewerkt worden in een samenwerkingsovereenkomst.

Machteld Verhelst preciseert dat de samenwerking rond de gemelde thema's in protocollen werd vastgelegd, die bij het begeleidingsplan werden opgenomen.

Saskia Lieveyns vond het fijn om te kunnen reflecteren op de Onderwijsspiegel. Ze is zeker bereid om dit vaker te doen. Ze hoopt dat het duidelijk geworden is dat de begeleidingsdiensten het welbevinden van leerlingen centraal stellen. In dat kader verwijst ze naar het leerlingenparlement dat op 31 maart 2017 in de gebouwen van het Vlaams Parlement georganiseerd wordt. Er werd ook een burgerschapsbooster ontwikkeld waarmee de grote vragen van de jongeren beter in beeld kunnen worden gebracht op schoolniveau.

Wie zijn die pedagogische begeleiders en hoe is het met hun welbevinden? Hoe gaan ze om met werkdruk? De pedagogische begeleiders van het GO! worden gescreend op ervaring, expertise en opleiding. Vaak gaat het om iets oudere mensen die al gewerkt hebben als directeur of adjunct-directeur. Ze moeten een brede sokkel aan begeleidingsvaardigheden hebben en daarnaast ook een eigen vakspecialisme of andere kennis die ze kunnen delen. Deze mensen worden ingezet in multidisciplinaire teams die samen complexe uitdagingen aankunnen.

Voor complexe begeleidingsvraagstukken wordt er gekozen voor een geïntegreerde aanpak, met professionaliseringsinitiatieven die gekaderd worden binnen een veranderingstraject. Een begeleider zorgt vervolgens voor opvolging met het team om een doorwerking tot op de klasvloer te realiseren. Het lukt niet altijd om tot op de klasvloer aanwezig te zijn. Daarom worden de directies en het middenkader gecoacht om die taak op te nemen. Een belangrijk instrument daarbij is de Kijkwijzer.

In welke mate komt het begeleidingsplan op een participatieve manier tot stand? De hoofden van de begeleidingsdiensten gaan het gesprek aan met de coördinerend directeurs. Daarnaast zijn er echter ook regiobegeleiders die jaarlijks met de directies en met de teams onderzoeken waarop men wil inzetten, hoe dat werk verdeeld wordt en hoe de evaluatie zal verlopen.

Geertrui De Ruytter ziet verschillende lagen in de impact van het wetenschappelijk onderzoek. Ten eerste pikken de pedagogische begeleidingsdiensten bepaalde thema's op uit het wetenschappelijk onderzoek. De Onderwijsspiegel 2016 ging bijvoorbeeld in op het welbevinden van leerlingen. Daarom werd de Vlaamse Scholierenkoepel enkele weken geleden uitgenodigd bij de begeleidingsploeg van het secundair onderwijs, die rond dat thema een aanbod aan het ontwikkelen is. Daar werd ook de link gelegd met het gezondheidsbeleid op school. Daarbij werd de klemtoon niet gelegd op het bannen van drank- en snoepautomaten, want dat zal via andere kanalen aangepakt worden. Er werd wel een link gelegd met het spijbelactieplan en de schooluitval. Daarover zal de begeleidingsdienst binnenkort een overleg hebben met de Vlaamse spijbelambtenaar.

Aan de hand van enkele voorbeelden illustreert ze hoe de begeleidingsdiensten het werk op een slimme manier proberen te organiseren. Vermits ze geen mensen kunnen vrijmaken voor het bijwonen van de verschillende provinciale overlegplatforms, wordt er daarvoor samengewerkt met POV. Met de spijbelambtenaar werden er afspraken gemaakt rond een aanpak op het Vlaamse niveau.

Voor diverse maatschappelijke uitdagingen benutten de pedagogische begeleidingsdiensten het platform van de Vlaamse Onderwijsraad, meer bepaald de Commissie Onderwijs en Samenleving. Ook de vraag rond STEM werd doorverwezen naar een werkgroep van de Vlaamse Onderwijsraad.

Machteld Verhelst geeft het duaal leren als voorbeeld. Op een bepaald ogenblik waren de pedagogische begeleidingsdiensten betrokken bij zeven werkgroepen rond duaal leren, in verschillende sectoren. Nu hebben ze de taken verdeeld. Ze zorgen voor een gezamenlijke voorbereiding en achteraf briefen ze elkaar.

Geertrui De Ruytter gaat in op een tweede laag, namelijk het meten van de effectiviteit. Vooreerst vindt ze het belangrijk om te kiezen voor methodieken waarvan de effectiviteit al bewezen is. Daarvoor kan men zich baseren op de literatuur. OVSG geeft de begeleiders de nodige ruimte om kennis te nemen van het bestaande onderzoek. Het eigen werk wordt ook geëvalueerd. Op dat vlak zal er nog vooruitgang worden geboekt op basis van de visietekst die door de acht begeleidingsdiensten gezamenlijk wordt uitgewerkt rond het thema begeleiding met effect tot op de klasvloer. Nu wordt onderzocht hoe de effectiviteit van het vormings- en begeleidingstraject rond duaal leren kan gemeten worden.

De leerkrachten zelf doen aan praktijkonderzoek. De pedagogische begeleidingsdiensten kunnen op dat vlak een faciliterende rol spelen. Men zou ook kunnen zeggen dat ze optreden als procescoach. In Nederland spreekt men van begeleiders die als praktijkonderzoekers met de teams aan de slag gaan. Dat is een semantische discussie.

Het verankeren van het praktijkgericht onderwijsonderzoek is een uitdaging voor alle onderwijsactoren. Dat is een vierde laag. Bij het OBPWO lag de nadruk meer op het beleidsgericht onderzoek. Binnen de Vlaamse context zijn er heel wat kansen om onderzoekstrajecten op te zetten in samenwerking met hogescholen en universiteiten. Dat is een heel ander type van onderzoek dan bijvoorbeeld het PISA-onderzoek. Ze denkt dat men op dat vlak nood heeft aan een regierol. Dat hoeft zeker geen nieuw instituut te zijn. Er zijn wel onderzoeksmiddelen nodig.

Ze vindt dat de pedagogische begeleidingsdiensten wel degelijk een rol te spelen hebben bij het uitwerken van leerplannen. Zij kunnen bijvoorbeeld de ontwikkelcommissies faciliteren, waarin er wel degelijk vakleraren zitten. Ze vindt dat trouwens een begeleidende functie. Het gaat ook om een vorm van onderwijsinnovatie.

OVSG heeft een koepelwerking en een pedagogische begeleidingsdienst die onderling veel contact hebben. Ze vindt dat de begeleiders alleen dan naar de overlegplatformen of naar de Vlor moeten gaan als hun veldervaring kan bijdragen aan de kwaliteit van het beleidsadvies.

Na de commissie-Monard heeft OVSG een niveauoverstijgende studie- en ontwikkelingsdienst in het leven geroepen. Die speelt nu een sterke rol in het ontwikkelen van het professionaliseringsbeleid. Daar werd een continuüm aan interne professionalisering van begeleiders uitgewerkt.

De inspectie en de begeleiding hebben samen het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit uitgewerkt. Nu moeten er afspraken worden gemaakt over de verhouding tot het nieuwe toezichtskader van de inspectie, dat wellicht andere klemtonen zal leggen. Men zal onder meer onderzoeken of de school sterk genoeg is om de eigen kwaliteitszorg te organiseren. De begeleidingsdiensten moeten het beleidsvoerend vermogen van de scholen ondersteunen in het voeren van een intern kwaliteitszorgbeleid.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Koen DANIELS
Caroline GENNEZ,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

bsc	beroepssecundair onderwijs
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
CLIL	Content and Language Integrated Learning
GIA	Geletterdheid, Inburgering/Integratie, Anderstaligheid
GO!	onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (historische naam = Gemeenschapsonderwijs)
gon	geïntegreerd onderwijs
ion	inclusief onderwijs
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
NT2	Nederlands als tweede taal
OBPWO	onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OK	Onderwijskwaliteit
OVSG	Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten
PAV	project algemene vakken
PISA	Programme for International Student Assessment (van de OESO)
POC	permanente ondersteuningscel
POV	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen
SNPB	Samenwerkingsverband Netgebonden Pedagogische Begeleidingsdiensten
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
tso	technisch secundair onderwijs
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VIGeZ	Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad
Vocvo	Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs
vte	voltijdsequivalent / voltijdequivalent
vzw	vereniging zonder winst oogmerk